

Suriname – tien jaar onafhankelijkheid

DR. H.E. CHIN*

Op 25 september a.s. is het tien jaar geleden dat Suriname een onafhankelijke staat werd. Bij die gelegenheid zegde Nederland aan Suriname een hoog bedrag aan ontwikkelingshulp toe om het land in staat te stellen na verloop van tijd ook economisch op eigen benen te staan. Met name de exploitatie van de aanwezige bauxietvoorraden speelde een centrale rol in de ontwikkelingsplannen van Suriname. Het daartoe geëntameerde West-Surinameproject liep evenwel op een grote mislukking uit. Toen na 1982 ook de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Suriname werd stopgezet, is de Surinaamse economie steeds meer in de versukkeling geraakt. In dit artikel beschrijft de auteur hoe het Suriname in zijn tienjarig bestaan als onafhankelijke staat in economisch opzicht is vergaan.

Inleiding

Tien jaar geleden is Suriname staatkundig onafhankelijk geworden. Mede op aandrang van Nederland, dat een fors bedrag aan ontwikkelingshulp in het vooruitzicht stelde, zijn in 1974 de onderhandelingen begonnen die geleid hebben tot de onafhankelijkheid van Suriname op 25 september 1975. De snelle voortgang van deze onderhandelingen werd nog ruimschoots overtroffen door het ijtempo waarin door Surinaamse en Nederlandse deskundigen een zogenaamd Meerjaren Ontwikkelings Plan voor een periode van 10 jaar na de onafhankelijkheid werd opgesteld. Overeengekomen werd dat Nederland een bedrag van f.3,5 mrd. ter beschikking zou stellen in hoofdzaak bestemd voor de medefinanciering van dit gigantische ontwikkelingsplan, waarvan de kosten werden geraamd op ongeveer 4,5 mrd. Surinaamse guldens 1) voor een bevolking van slechts 400.000 personen.

Hoewel Nederland sedert het eind van de jaren veertig in toenemende mate economische hulp aan Suriname had verleend – aanvankelijk door het beschikbaar stellen van een welvaartsfonds en daarna door het financieren van achtereenvolgens een tienjarenplan en twee vijfjarenplannen – was Suriname aan de vooravond van de onafhankelijkheid niet in staat op eigen kracht een voortgaande economische groei te realiseren. De bauxietwinnig en het verwerken van het erts tot aluinaarde en aluminium, de dominerende economische activiteiten, hadden hun hoogtepunt reeds bereikt en de bijdrage van deze activiteiten aan het nationaal produkt vertoonde een relatieve daling. In het ontwikkelingshulp waren wel de agrarische produktie, met bijzonder de produktie van rijst, palmolie en bananen, en de houtproduktie toegenomen. De belangrijkste doelstellingen – een hoge economische groei ten einde de rijke geïndustrialiseerde landen in te halen, het terugdringen van de grote structurele werkloosheid en de diversificatie van de economische activiteiten – waren echter bij lange na niet gehaald.

De mislukking van het West-Surinameproject

Na de onafhankelijkheid was alle hoop gericht op de uitvoering van het West-Surinameproject. De bedoeling van dit

„multi-purpose“-project was de bauxietvoorraden in het Bakhuisgebergte te winnen, het erts via een spoorweg naar Apoera te transporteren en het daar in eerste instantie te verwerken tot aluinaarde om hiervan in een later stadium met behulp van hydro-elektrische energie, die zou worden opgewekt in de Kabellebo – een zijtak van de Corantijnrivier –, aluminium te produceren. Daarnaast zouden in West-Suriname grote arealen worden ontsloten ten behoeve van de agrarische produktie en de bosbouw, terwijl ook hoge verwachtingen werden gekoesterd met betrekking tot het entameren van industriële produktie.

Plannen voor de exploitatie van de bauxietvoorraden in West-Suriname dateerden reeds vanaf het eind van de jaren zestig. In die periode toonden verschillende multinationale bauxietondernemingen belangstelling voor de winning van deze voorraden. Na jarenlange onderhandelingen met verschillende ondernemingen werd door het tweede kabinet-Pengel in 1968 een richtlijnenovereenkomst gesloten met een consortium bestaande uit Billiton, ALCOA, Pechiney en ORMET betreffende de winning van de bauxietvoorraden in West-Suriname en een eventuele verwerking van een deel van deze bauxiet tot aluinaarde. Daarbij werd aangenomen dat de benodigde infrastructuur met ontwikkelingshulp van Nederland zou worden gefinancierd.

Tot verwondering van velen werd na de val van het tweede kabinet-Pengel in 1969 reeds binnen een jaar een beginselovereenkomst gesloten tussen de nieuwe regering en een volkomen nieuwe gegadigde, het Amerikaanse bedrijf Reynolds, om de Bakhuisreserves te exploiteren, waarbij Suriname zich verplichtte een spoorweg van het Bakhuisgebergte naar Apoera aan te leggen, daar een overslaghaven te bouwen en de Corantijnrivier permanent bevaarbaar te houden. Verbazingwekkend was het echter niet dat in de daaropvolgende jaren de gezamenlijk met

* De auteur is wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Universiteit van Amsterdam. De hiervermelde gegevens zijn ontleend aan diverse publikaties van het Algemeen Bureau voor de Statistiek van Suriname, de Centrale Bank van Suriname, het IMF, de Stichting Planbureau Suriname en De Surinaamse Bank NV.

1) \$ 1 = 1,79 Surinaamse gulden.

Reynolds beoogde exploitatie van het Bakhuisbauxiet niet heeft plaatsgevonden. De interesse van Reynolds om belangrijke activiteiten te ondernemen voordat alle infrastructurele werken door de overheid waren aangelegd, was niet groot en Nederland bleek niet bereid te zijn grote bedragen uit het ontwikkelingsfonds te bestemmen voor de exploitatie van de bauxietvoorraden in West-Suriname waaraan Billiton niet in belangrijke mate deelnam.

In 1974, toen de besprekingen met Nederland over de onafhankelijkheid en de financiering van het Meerjaren Ontwikkelings Plan begonnen, had er nog geen belangrijke economische activiteit in West-Suriname plaatsgevonden. In grote haast werd het contract met Reynolds opgezegd – hetgeen Suriname \$4 mln. kostte – en werd een beginselovereenkomst aangegaan met Billiton, inmiddels overgenomen door het Shell-concern, voor samenwerking met betrekking tot de exploitatie van alle nieuwe ontwikkelingen in de bauxietsector van Suriname.

Door de ontdekking van grote, lucratieve bauxietvoorraden in andere gebieden van de wereld, in het bijzonder in Australië, Guinee en Brazilië was de economische betekenis van het Surinaamse bauxiet en daarmee de interesse van de multinationale bauxietondernemingen voor de exploitatie daarvan sedert de jaren zestig steeds afgenomen. Het is dan ook betreurenswaardig dat na de onafhankelijkheid toch begonnen is met de uitvoering van het toen reeds discutabele West-Surinameproject. Bovendien is er in het kader van de Nederlandse hulp eerst ongeveer f. 300 mln. besteed voordat ingezien is dat dit project geen kans van slagen had.

Reeds na enkele jaren bleek dat de uitvoering van het Meerjaren Ontwikkelings Plan niet de resultaten zal opleveren die de bevolking waren voorgehouden. Als gevolg van de sterk toegenomen overheidsbestedingen, in belangrijke mate gefinancierd met Nederlandse ontwikkelingshulp, nam het bruto nationale produkt (bnp) in de periode 1976-1978 met ongeveer 10% per jaar toe, maar reeds in 1979 stagneerde de economische groei. In dat jaar werd de groei van het bnp op slechts 1% geschat, hetgeen een daling van het inkomen per hoofd betekende van ongeveer 1%.

Toen de spoorlijn in 1979 vrijwel was voltooid, bleek dat er weinig interesse bestond bij de bauxietondernemingen voor de exploitatie van de Bakhuisreserves. Pas toen werd er een commissie ingesteld bestaande uit vertegenwoordigers van de Surinaamse overheid, Billiton (Shell) en ALCOA om de economische uitvoerbaarheid van de exploitatie van deze voorraden te bestuderen. De commissie kwam al snel tot de conclusie dat het Bakhuisbauxiet niet kon concurreren op de wereldmarkt en dat de verwerking van dit bauxiet tot aluinaarde te Apoera ook niet rendabel was. De enige denkbare mogelijkheid die volgens de commissie nader zou kunnen worden bekeken, was het erts voor verwerking te transporteren naar de reeds bestaande aluinaardefabrieken van ALCOA en Billiton te Paramaribo.

Ondanks het feit dat in de jaren voor en direct na de onafhankelijkheid een kwart van de bevolking het land had verlaten om zich voornamelijk in Nederland te vestigen, was de werkloosheid nauwelijks afgenomen. De inkomensverschillen waren echter zichtbaar toegenomen. Het consumptiepatroon van degenen in de hogere-inkomensklassen vertoonde een sterk toegenomen luxe. Naast het verrijzen van villawijken in de omgeving van de hoofdstad Paramaribo nam het krottenbestand toe. De sociale voorzieningen voor de lagere-inkomensklassen en werklozen waren niet verbeterd. Zo was er een grote achterstand in de uitbetaling van de geringe ouderdomsvoorziening van slechts Sf. 25 per maand voor degenen boven de 70 jaar.

Gezien de uitzichtloze toestand voor het grootste deel van de bevolking, vooral veroorzaakt door het mislukken van het West-Surinameproject, kwam de coup in februari 1980 niet als een grote verrassing. Opmerkelijk is echter wel dat die niet gedragen werd door een sociale beweging, maar het karakter had van een uit de hand gelopen conflict tussen de militaire vakbond en de regering.

Na de coup

Binnen drie weken na de coup was er een regering gevormd die

voornamelijk uit burgers bestond. Deze regering maakte reeds na zes weken een Urgentie Programma bekend voor de komende twee jaar. In deze overgangperiode zouden voorbereidingen moeten worden getroffen voor het herstel van de democratie met vrije verkiezingen. Nederland bleek bereid te zijn het Urgentie Programma van ongeveer Sf. 500 miljoen te financieren dat voornamelijk uit oude projecten van het Meerjaren Ontwikkelings Plan bestond. Natuurlijk was het West-Surinameproject, met uitzondering van het onderzoek met betrekking tot het opwekken van hydro-elektrische energie in de Kabaleborivier, geschrapt. Daarnaast waren er ook enkele sociale projecten opgenomen, zoals de bouw van volkswoningen, een verhoging van de Algemene Ouderdoms Voorziening tot Sf. 75 per maand alsmede een verlaging van de daarvoor gerechtigde leeftijd tot 65 jaar en de invoering van een ziektekostenverzekering voor ambtenaren.

In de regeringsverklaring werd gesteld dat de overheid in de komende jaren de welvaartsongelijkheid zou verkleinen uit solidariteit met de armen en de machtelozen. De bestrijding van de werkloosheid zou ter hand worden genomen. Het economisch beleid zou in hoge mate gericht worden op imports substitutie en op verkleining van de afhankelijkheid van het buitenland. Op welke wijze de regering deze doelstellingen wilde verwezenlijken is nimmer gebleken. Al spoedig ontstond een machtsstrijd tussen degenen die zo snel mogelijk, binnen de beloofde periode van twee jaar, herstel van de parlementaire democratie voorstonden en degenen die een andere staatsvorm voor ogen hadden, waarbij de feitelijke macht behouden bleef aan de militairen, waarvan kolonel Desi Bouterse de sterke man was geworden. Tot de laatstgenoemde groepering behoorden ook de leiders van twee kleine zogenaamde links-revolutionaire partijen die nog nooit in het parlement waren vertegenwoordigd en die na de coup steun hebben verleend aan de militairen. In februari 1982 trad de regering af en kwam er een andere burgerregering.

Ondanks de kabinetswisseling namen de problemen toe. Het conflict escaleerde op 8 december 1982 toen een groep vooraanstaande tegenstanders van het bewind, waaronder vakbondsleders, journalisten, advocaten en docenten aan de Universiteit van Suriname, werden geëxecuteerd. De tweede door de militairen benoemde regering trad onmiddellijk af en werd opgevolgd door een derde regering waarin de leiders van de twee kleine links-revolutionaire partijen de overhand hadden.

De economische problemen, die reeds waren toegenomen, eerst door het mislukken van het West-Surinameproject en vervolgens door de sterke daling van de activiteiten in de bauxietsector, stapelden zich verder op toen Nederland onmiddellijk na de executies de ontwikkelingshulp opschortte.

De links-revolutionaire regering koos niet voor bezuinigingen op de overheidsuitgaven – die zelfs sterk toenamen – maar voor rigoureuze verhogingen van de belastingen, waarbij opvalt dat vooral de indirecte belastingen sterk zouden moeten stijgen. Dit leidde tot het uitbreken van stakingen die begonnen in de vitale bauxietsector en dreigden over te slaan naar andere sectoren. De groeiende sociale onrust was voor de militaire autoriteiten aanleiding om het links-revolutionaire kabinet te ontbinden en de medewerking te vragen van het georganiseerde bedrijfsleven. Het is zeer opmerkelijk dat het de legerleiding lukte om op korte termijn een nieuw kabinet te vormen waarin vertegenwoordigers van zowel de werkgevers als de werknemers zitting hadden. De opdracht aan dit kabinet was een oplossing te vinden voor de economische crisis waarin Suriname verkeerde en „duurzame democratische structuren” te creëren.

Ook tijdens het optreden van deze regering nam het tekort op het overheidsbudget toe. Het begrotingstekort dat in 1982 reeds was opgelopen tot 12% van de totale overheidsuitgaven en ruim 4% van het bnp, steeg in 1983 tot 26% van de overheidsuitgaven en tot ongeveer 14% van het bnp. Schattingen over 1984 wijzen op een toename van het tekort op het overheidsbudget tot 38% van de totale overheidsuitgaven, maar een afname van dit tekort van 1,5 procentpunt ten opzichte van het bnp.

De sterke groei van het tekort op het overheidsbudget in 1983 is enerzijds toe te schrijven aan de groei van de overheidsuitgaven op de gewone rekening van ongeveer 12% en het besluit van de autoriteiten om een deel van de ontwikkelingsprojecten voort te zetten ondanks de opschorting van de Nederlandse hulp en an-

derzijds aan de afname van de overheidsinkomsten met ruim 6%. Dit laatste is vooral veroorzaakt door de daling van de overheidsinkomsten uit de bauxietsector met 30% in de periode 1981-1983. In 1984 werden de overheidsbestedingen wel met ruim 11% teruggebracht, maar dit ging vooral ten koste van de ontwikkelingsprojecten.

De autoriteiten hebben de budgettekorten steeds gedekt door middel van monetaire financiering, waardoor de schuld van de overheid aan de Centrale Bank van Suriname aan het eind van 1984 is opgelopen tot meer dan Sf. 600 miljoen. Verwacht wordt dat deze schuld verder zal toenemen tot Sf. 900 miljoen à Sf. 1 mrd. aan het eind van 1985.

Na een lange periode waarin de betalingsbalans vrijwel steeds een overschot heeft vertoond, is in 1982 een tekort van Sf. 72 miljoen ontstaan, dat in 1983 sterk toenam tot Sf. 172 miljoen. Dit tekort daalde wel in 1984 maar bedroeg nog Sf. 101 miljoen in dit jaar.

Vanwege de sterk dalende deviezenreserves namen de autoriteiten steeds strengere maatregelen om de invoer te beperken. Er werd een stelsel van importvergunningen ingevoerd. De uitgaven in het dienstenverkeer werden onder strenge controle gebracht en de deviezen voor reizen naar het buitenland werden steeds meer beperkt. Hoewel de wereldeconomie in 1984 een duidelijke opleving vertoonde, nam de uitvoer van goederen verder af. Deze afname is vooral toe te schrijven aan de voortgaande daling van de export van aluinaarde, hetgeen wijst op structurele problemen in de bauxietsector. Hier zal in de volgende paragraaf nader op worden ingegaan. Door de sterk toegenomen importbeperkingen is in 1984 wel een klein overschot op de handelsbalans gerealiseerd maar het tekort op de totale betalingsbalans bleef zoals reeds is gesteld nog aanzienlijk. De deviezenreserves, die eind 1981 ongeveer Sf. 425 miljoen bedroegen, waren aan het eind van 1984 vrijwel op. De cijfers in tabel 1 geven een indicatie van de verslechtering van de internationale financieel-economische positie van Suriname in de afgelopen jaren.

Na een daling van het bnp met ruim 3% in 1980 vond, volgens schattingen van het Algemeen Bureau voor de Statistiek van Suriname, weer enige economische groei plaats in de jaren 1981-1983. Deze groei, die voornamelijk toe te schrijven is aan de sterke toename van de overheidsuitgaven, was in 1982 en 1983 toch nog iets lager dan de bevolkingsgroei van ongeveer 2% per jaar. Als gevolg van de afnemende activiteiten in de bauxietsector, de sterke daling van de overheidsbestedingen in ontwikkelingsprojecten na de stopzetting van de Nederlandse hulp en de toenemende beperking van de import, waarbij vooral de productie-activiteiten die afhankelijk zijn van de invoer van grondstoffen, kapitaalgoederen en halfabrikaten werden getroffen, daalde het bnp in 1984 met 1%. Het inkomen per hoofd lag in dat jaar op het niveau van ongeveer \$3.000. Verwacht wordt dat de productie in 1985 sterker zal afnemen door het vrijwel wegvallen van de ontwikkelingsinvesteringen en de uitputting van de deviezenreserves. Hierbij dient te worden opgemerkt dat het prijsindexcijfer waarmee gedefleerd wordt, de werkelijke prijsstijgingen onderschat, omdat dit indexcijfer sterk is verouderd (basis 1968-1969). Bovendien zijn de prijzen van vooral de ingevoerde goederen op de expanderende zwarte markt, als gevolg van de importbeperkingen, veel hoger dan het officiële prijsindexcijfer aangeeft.

Vanwege de toenemende schaarste aan internationale valuta

zoeken de autoriteiten hun toevlucht in de ruilhandel, een verschijnsel dat sterk in opkomst is in de internationale handel. Overeenkomsten op dit gebied zijn aangegaan of worden uitgewerkt met verschillende landen zoals Brazilië, Colombia, Venezuela, Taiwan, Zuid-Korea en Libië. Op korte termijn mogen hiervan echter geen hoge verwachtingen worden gekoesterd, aangezien de productie van de Surinaamse exportgoederen niet snel zal kunnen worden opgevoerd. Bovendien zijn deze producten te duur als gevolg van te hoge lonen in vergelijking met de arbeidsproductiviteit, de veelal verouderde technologieën die worden aangewend en de overgewaardeerde Surinaamse gulden.

Veranderingen in de produktiestructuur

Zoals in tabel 2 is te zien, vond er sedert het begin van de jaren zeventig een verschuiving in de produktiestructuur plaats. Op het eerste gezicht lijkt de sterke daling van het aandeel van de bauxietsector in het bruto binnenlands produkt (bbp) gunstig. Het blijkt echter dat de toegevoegde waarde in deze sector na 1980 ook in absolute zin afnam en wel met 35% in de periode tot en met 1983. In 1984 trad er een licht herstel op in de productie van aluminium en bauxiet, maar de aluinaardeproductie nam nog verder af. Volgens de bauxietondernemingen is de Surinaamse bauxietindustrie niet rendabel en kan vooral de in Suriname geproduceerde aluinaarde niet meer concurreren op de wereldmarkt. Volgens Billiton levert de aluinaardeproductie sedert 1981 verliezen op. Verwacht mag worden dat de bauxietondernemingen drastisch zullen bezuinigen op de arbeidskosten door lagere lonen en minder arbeidsplaatsen. Ook zal worden aangevraagd om een sterke daling van de heffingen door de Surinaamse overheid.

Aangenomen mag worden dat de betekenis van de bauxietsector voor de Surinaamse economie in de komende jaren geleidelijk aan verder zal afnemen. Door de ontdekking van grote, lucratieve voorraden in Guinee, Australië en Brazilië is de concurrentiepositie van het Surinaamse bauxiet in de wereldeconomie sterk afgenomen. Dit geldt overigens voor alle bauxietvoorraden in het Caraïbisch gebied. De multinationale bauxietondernemingen zijn duidelijk bezig met het verschuiven van hun productie-

Tabel 2. Bruto binnenlands produkt naar sectoren (in procenten)

	1970	1971	1975	1979	1983
Landbouw, veeteelt en visserij	8,0	9,0	10,0	9,0	8,5
Bosbouw	3,0	3,0	1,5	1,5	1,5
Mijnbouw (incl. bauxietverwerking)	33,0	34,0	25,5	19,0	12,0
Industrie (incl. gas, water, elektriciteit)	10,0	9,0	8,5	10,0	12,0
Bouwnijverheid	1,5	2,0	2,0	4,0	3,0
Handel, bankwezen, verzekeringen, transport en overige commerciële diensten	19,5	18,0	25,0	28,0	31,0
Overheid	19,0	19,0	21,0	22,0	25,0
Overige diensten (incl. woondiensten)	6,0	6,0	6,5	6,5	7,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Bron: Stichting Planbureau Suriname; Algemeen Bureau voor de Statistiek.

Tabel 1. Betalingsbalans naar enkele belangrijke posten (kasbasis, in mln. Sf.)

	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984
Uitvoer van goederen	495	542	618	702	793	918	846	765	655	635
Invoer van goederen	470	505	643	681	734	900	1.014	921	804	617
Saldo handelsbalans	25	37	-25	21	59	18	-168	-156	-149	18
Saldo lopende rekening	-110	-24	-144	-82	-66	-104	-218	-273	-292	-80
Saldo kapitaalrekening	172	61	113	128	112	161	245	196	120	-21
Saldo totaal	62	37	-31	46	46	57	27	-77	-172	-101

Bron: Centrale Bank van Suriname.

Tabel 3. Uitvoer naar de belangrijkste produkten en groepen van produkten 1970-1984 (in mln. Sf. resp. in procenten)

	1970		1975		1980		1983		1984	
	mln. Sf.	%	mln. Sf.	%	mln. Sf.	%	mln. Sf.	%	mln. Sf.	%
Bauxiet	76	30	113	25	132	14	45	7	70	11
Aluinaarde	106	42	226	50	508	55	385	59	347	55
Aluminium	49	19	39	9	114	13	62	9	75	12
Bauxiet en bauxietprodukten	231	91	378	84	754	82	492	75	492	78
Agrarische produkten (in hoofdzaak rijst, bananen, palmolie en garnalen)	12	5	64	14	143	16	150	23	134	21
Hout en houtprodukten	9	4	12	2	21	2	12	2	9	1
Totaal uitvoer	252	100	454	100	918	100	654	100	635	100

Bron: Algemeen Bureau van de Statistiek, Suriname.

activiteiten van de Caraïbische landen, waar de hoogwaardige voorraden uitgeput raken, naar bovengenoemde nieuwe produktieplaatsen. Bovendien beschikken Australië en Brazilië over een groot potentieel aan goedkope energie in de vorm van respectievelijk steenkool, aardolie, aargas en uranium en waterkracht, ten behoeve van de energie-intensieve aluminiumindustrie.

De sterke daling van het aandeel van de bauxietsector in het bbp is niet gepaard gegaan met een belangrijke relatieve toename van de industriële produktie, maar met een forse groei van het aandeel van de commerciële diensten en de overheid. De bescheiden toename van de industriële produktie is toe te schrijven aan de kleine bedrijven die produceren voor de binnenlandse markt. De exportcijfers laten zien dat er van industriële export, behalve enkele halffabrikaten van bauxiet en hout, nog geen sprake is.

Slotopmerkingen

De staatkundige onafhankelijkheid van Suriname en het daarbij door Nederland toegezegde hoge bedrag aan ontwikkelingshulp hebben na tien jaar nog niet het succes opgeleverd dat daarvan werd verwacht. Het gigantische West-Surinameproject, dat de basis moest worden van de verdere economische ontwikkeling, is mislukt. Door de sterke daling van de activiteiten in de dominerende bauxietsector is het inkomen per hoofd sedert het eind van de jaren zeventig gedaald. Deze negatieve ontwikkeling heeft zich in sterke mate voortgezet na december 1982, als gevolg van de stopzetting van de Nederlandse hulp.

Aangezien rekening moet worden gehouden met een verdere afname van de betekenis van de bauxietindustrie zal de Surinaamse economie moeten worden geherstructureerd. Andere economische activiteiten met groeimogelijkheden zullen moeten worden opgevoerd of worden geëntameerd. Binnen het kader van het huidige wereldeconomische systeem liggen de comparatieve voordelen voor Suriname voorshands op het gebied van de agrarische produktie, de agrarische industrie, de bosbouw en de houtverwerkende industrie. Hoewel imports substitutie, in het bijzonder van voedingsmiddelen, van aanmerkelijk belang kan zijn, biedt de kleine binnenlandse markt weinig groeimogelijkheden op langere termijn en zal de produktie voornamelijk op de export moeten worden gericht. Essentieel is hierbij echter een hoge produktiviteit ten opzichte van de lonen. In Suriname zijn de lonen relatief te snel toegenomen, hetgeen in de afgelopen jaren heeft geleid tot een zwakke concurrentiepositie van de bedrijven die produceren voor de export. Naast de problemen in de bauxietsector is ook de rentabiliteit in de andere exportsectoren, in het bijzonder de produktie van rijst en garnalen, sterk afgenomen. Naast de relatief hoge lonen dragen ook het gebrek aan nieuwe technologieën en kennis alsmede de overwaardering van de Surinaamse gulden bij aan de verslechterde concurrentiepositie van de exportprodukten.

De beoogde herstructurering vereist behalve aanpassingen met betrekking tot de arbeidsproductiviteit en eventueel de wisselkoers van de Surinaamse gulden, hoge investeringen in vooral technologie, organisatie en andere kenniscomponenten. Het benodigde kapitaal zal gezien de geringe kredietwaardigheid van Suriname slechts door drastische bezuinigingen op de gewone dienst van de overheid en door grote opofferingen van de bevolking kunnen worden verkregen. De enige mogelijkheid de Surinaamse economie te herstructureren zonder een sterke daling van de consumptie is die waarbij de militaire autoriteiten de door Nederland gewenste stappen tot herstel van de parlementaire democratie nemen, waardoor de Nederlandse ontwikkelingshulp weer op gang kan komen. Maar ook wanneer de Nederlandse hulp wordt hervat, zal deze hulp veel efficiënter moeten worden aangewend dan in het verleden het geval is geweest. De herstructurering van de Surinaamse economie zal immers binnen afzienbare tijd moeten plaatsvinden omdat rekening moet worden gehouden met het feit dat de Nederlandse hulp aan Suriname op een lager niveau zal komen te liggen wanneer het fonds, dat beschikbaar gesteld werd bij het uitroepen van de onafhankelijkheid, is uitgeput.

H.E. Chin